

Doktori (PhD) értekezés tézisei

„Elmúlik Istenünk...”

**A temetkezés és az énekdiktálás szokása és kéziratok emlékei
az ugocsai református közösségekben**

Gál Adél

Témavezető: Prof. Dr. Bartha Elek

DEBRECENI EGYETEM
Történelmi és Néprajzi Doktori Iskola

Debrecen, 2023

1. Az értekezés célkitűzése, a téma körülhatárolása

A temetkezés és az énekdiktálás szokása és kéziratok emlékei az ugocsai református közösségekben című doktori értekezésemben a térség temetkezési és diktálás szokásainak feltárására törekszem, valamint a Kárpátalján eddig kevésbé ismert és kutatott, a temetési alkalmakon használt kéziratokat mutatom be.

Közvetlen tapasztalataim révén ismertem fel, hogy az a vallási gyakorlat, amelyhez szervesen hozzátartozott az énekdiktálás is, tágabb környezetben vizsgálva egyáltalán nem általános jelenség. Az ezredfordulóhoz közeledve Kárpátalján egyre kevesebb lett azon települések és vallási közösségek száma, ahol élt még az énekdiktálás szokása. Ilyen szempontból a kiválasztott falvak specifikus helyzetben vannak. Elzártságuknak köszönhetően tovább megtartották nemzeti, kulturális és ezzel egyetemben vallási identitásuk alappilléreit.

Néprajzi kutatásaim kezdetén olyan értékes kéziratokra bukkantam, melyek a 19. századig vezetnek vissza, vagy még korábbi kort idéznek. A paraszti írásbeliség anyagai között temetési alkalmakra készített, gyászénekeket tartalmazó füzetek is szép számmal kerültek elő. A kéziratokat vizsgálva bebizonyosodott, hogy feltárásuk és közzétételük a temetés leírásával és a kéziratokat készítő személyek bemutatásával lesz teljes. Ennek értelmében a disszertáció fő fejezeteit a temetési alkalmak részletes leírása, az énekdiktálás szokásának, valamint a kéziratoknak a bemutatása képezi.

A kutatás eredményeivel azt kívánom bizonyítani, hogy a temetések egykor gyakorolt formája, azok rendje, a szertartás menete a vizsgált térségben az évtizedek során megtartotta jelentősebb momentumait. A szertartásrendbe illeszkedő éneklési forma az egyik legfontosabb pillére volt a temetési, közösségi alkalomnak. Disszertációmban a következő kérdésekre keresem a választ: A társadalmi változások, az egyházi szabályozások mennyiben befolyásolták a temetések rendjét, a szertartásokhoz tartozó szövegek formáját? Milyen szerepet töltöttek be az egykori kántorok, előénekesek, diktálók a településen, s milyen feladatokat láttak el a temetések alkalmával? Milyen jelentőséggel bírtak a halottas énekeket tartalmazó kéziratok a kántor, később pedig a család számára? Hogyan viszonyult a közösség az énekdiktálás, mint egyházi gyakorlat megszűn(tet)éséhez? Milyen összefüggéseket, egyezéseket találhatunk az egymástól távol eső településeken talált temetési kéziratok

szövegei esetén? Minek köszönhető az azonos szerkesztésmód? Milyen forrásból származnak a temetési énekek? Végül: hogyan helyezhető el a vizsgált térség halottas énekhagyománya a magyar temetkezés folklórájának egészében?

Esetünkben, a kárpátaljai közösségekben még igen kevésbé kutatott területről van szó. A téma leíró jellege még nem veszítette érvényét, hiszen a társadalmi átalakulás később érte el az itt élő közösségeket, mint a magyar nyelvterület többi, az országhatár által elválasztott, nyugatabbra eső részén. A vallásnak, a kultúrának napjainkban is fontos szerepe van. A generációk óta hagyományozódott tárgyakat ma is féltve őrzik. A népi írásbeliség részét képező kéziratok kutathatósága ennek köszönhetően vidékünkön még elegendő feladatot ad a folklór kutatója számára.

Az értekezés újszerűsége abban ragadható meg, hogy Kárpátalján elsőként szól a temetési énekeket tartalmazó kéziratokról, és részletesen mutatja be az énekdiktálók személyét és az oly nehezen, szinte kényszer hatására abbamaradt énekdiktálás szokását. A kutatott terület közösségeinek hagyományos értékrendjében a közösségi normákhoz való ragaszkodás ma is jelen van. A szokások megőrzése a család, a közösség, a vallás, a nemzeti és kulturális identitás alappillérvé váltak.

2. Az alkalmazott módszerek

A disszertáció készítése során elsősorban a témához kapcsolódó, az azt érintő szakirodalom összegyűjtése, rendszerezése volt az első feladat. A munka alapját képező kutatás gerincét az empirikus módszerek, a terepmunka, a helyi lakosokkal, kántorokkal készített interjúk, beszélgetések, fotódokumentációk, forrásfeltárások alkotják. Mindehhez hozzájárultak saját, közösségen belül szerzett személyes megfigyeléseim és tapasztalataim. Az anyaggyűjtés elsősorban a halotti énekeket tartalmazó temetési énektárakra terjedt ki, melyek a kántorok és kántorcsaládok féltve őrzött kéziratai közé tartoznak. Az eredeti kéziratokat digitalizáltam.

A terepmunkára számos alkalommal, több időpontban került sor. A kutatás anyagainak egy részét a 2010-es évek elején gyűjtöttem, főként Salánkon, valamint a Salánk melletti ruszin településen, Nagykomjáton, kiemelve akkor a temetkezési szokások interetnikus

vonásait. Ez utóbbi referenciaként került a vizsgálat körébe, csak említésszerűen, néhány anyag kiegészítéseként szerepel a dolgozatban. A 2017 utáni években Ugocsa több pontján végeztem terepmunkát, és azok eredményeit építettem be az értekezésbe. A legtöbb adatot a Fertősalmáson élő kántor, Botos Árpád és családja szolgáltatta, ahová több alkalommal visszatértem. Páratlan kéziratárának feldolgozására az értekezés jellege és terjedelme miatt nem volt lehetőségem. Munkámat segítette Józan Lajos, Salánkon élő lelkipásztor, aki a számos adat mellett rendelkezésemre bocsátotta régi nyomtatott énekeskönyveit, melyek főként a temetési énekek forrásairól szóló fejezetbe kerültek.

Az interjúk és irányított beszélgetések során összegyűjtött anyagot rendszerezve és feldolgozva kirajzolódott a temetési szokáskör egész szerkezete, menete. Láthatóvá vált, hogyan volt képes egy haláleset szinte az egész közösség aktivizálására, a rokoni, baráti szálak felélesztésére, megerősítésére. A kutatás során igyekeztem rávilágítani olyan momentumokra és olyan szertartási elemre, melyek évtizedek óta ugyanúgy működnek ma is a településeken. Az énekdiktálók személyének, feladatának bemutatásához a ma is élő kántorok elbeszélései, vagy a kántorfelmenőkkel rendelkező családok adatai adtak támpontokat. Az általuk végzett, előljárói tevékenységnek számító egyházi teendők ellátása, melybe beletartozott a temetéseken való énekdiktálás is, kiemelt feladatnak bizonyult. A néhány kiválasztott településen végzett vizsgálat eredményeinek egybevetése által próbáltam egész Ugocsára kiterjedő konzekvenciákat levonni.

A kéziratok vizsgálata a disszertáción belül külön egységet képez. A dolgozatban bemutatott tíz temetési énektár szerkezeti, tartalmi elemeinek egybevetése volt szükséges ahhoz, hogy rávilágítsak azok összefüggéseire, motívumrendszerének hasonlóságára. A kéziratos szövegek elemzéséhez és források felderítéséhez levéltári és egyházi könyvtári dokumentumként számon tartott nyomtatott énekeskönyveket használtam. A saját dallamú énekek hanganyagának elkészítéséhez két településen készültek felvételek, Almáson a kántorok, Salánkon az egykori lelkész, kántorok és egyházi előljárók, valamint jó hangú énekvezetők bevonásával. A kiválasztott tíz kéziratot keresztül mutatom be a temetési énektárak jellemzőit és szövegeinek gazdagságát.

Az énekdiktálás kapcsán az értekezés külön figyelmet szentel az énekdiktálásról kialakult véleményekre, hiszen annak megszűnése a vizsgált térségben nem természetes folyamatként zajlott le, hanem egyházi beavatkozásnak köszönhetően.

A diktálókkal, kántorokkal készített és diktafonra rögzített interjú során nemcsak egyházi tevékenységük került előtérbe, hanem egész életutat bemutató interjú készült,

melynek anyagai külön fejezetben olvashatók az értekezés végén a kántorok tevékenységeit bemutató részben.

3. Az eredmények tézisszerű felsorolása

A disszertáció a történelmi Ugocsa temetkezési szokásait, az énekdiktálást és a halotti temetési énektárákat mutatja be, és tizenegy fejezetre oszlik. Az első fejezet a bevezető gondolatokat tartalmazza, mely magába foglalja a kutatás célját és módszereit. A második fejezet a vizsgált területet, a kiválasztott településeket mutatja be. A harmadik fejezet szakirodalmi áttekintést ad a temetkezéssel kapcsolatos fontosabb kutatásokról, valamint a kárpátaljai néprajzkutatásnak a téma vonatkozásában jelentősebbnek tekinthető eddigi eredményeiről.

A negyedik fejezet a kárpátaljai Ugocsa magyar településein végzett, temetkezési szokásokkal kapcsolatos kutatás eredményeit összegzi. A halál előjeleitől kezdve a halálra való felkészülésen és a virrasztón át a temetési szertartás részleteit mutatja be egészen a halotti torig, mely máig élő s bevett gyakorlat a református közösségekben. Bemutatja a gyászokosit kísérő temetési menetet, mely ma is meghatározott, s a korábban gyakorolt rend szerint alakul. A fejezet végén halotti tárgyak jelentőségére tér ki, és a visszajáró lélekkel kapcsolatos nézeteket taglalja. A leírásokból kiderül, hogy a hagyományos közösségekben sem az idő, sem pedig a technika vívmányai nem változtathatják meg alapjaiban a szokáshagyomány korábban kialakult rendjét.

A 21. század modernizációja érintette ugyan a településeket, és beszivárgott a hagyományos cselekvési sémákba is, ám a helyi temetési folklórban gyökeres változást nem tudott előidézni. A korábban kialakult rend, miszerint például a temetések alkalmával összegyűlt szomszédság és rokonság végzi a feladatokat, napjainkban is jellemző. A háztól temetéshez máig ragaszkodnak olyan településeken is, ahol időközben már épült a temetőben erre a célra kirendelt ravatalozó. A virrasztók rendje, a virrasztáson terített asztal, az elkészített ételek kulcsfontosságú elemei a helyi hagyományanyagának. A sírvájók személyét – ahol vannak még – ma is igyekeznek a megszokott rend szerint kiválasztani. A temetésre érkező gyülekezet a korábban megszokott rend után nemek szerint különül el az udvaron. Ezt a

szabályt követi a temetési menet is. A legtöbb helyen egészen a közelmúltig tartottak halotti tort.

A statikus pontokat ellensúlyozza a változás, a szabályok enyhülése, az egyház által megszabott rend. A virrasztók és temetések során alkalmazott énekdiktálás mára megszűnt, a halottas énekeket tartalmazó kézirat helyett az egyházi szertartásnak megfelelő könyvből énekelnek. A temetésre összegyűlt szomszédság és rokonság a segítség szándékával érkezik, ám a sütezt és főzést a legtöbb helyen fizetség ellenében végeztetik az arra felkért személyekkel. A temetésre való hívogatás mára már elmaradt. A térség kisebb településein a sírt a barátok és rokonok helyett megbízott férfiak vájják szintén fizetség ellenében.

Az ötödik fejezet az énekdiktálást mutatja be. Ismerteti annak kialakulását, bemutatja a diktálók személyét, kiválasztásuk szempontjait, és a diktálás színtereit. Az énekdiktálás megszűnése fokozatosan ment végbe, kiszorulva elsőként a templom falai közül, majd pedig a temetésekről is. Erről a nézetek helyben megoszlanak. Az idősebb generáció tagjai szívesebben énekeltek diktálás után, míg a fiatalok a ritmusosabb énekeket részesítik előnyben.

A hatodik fejezet tíz temetési énektárat mutat be. Elsőként a kéziratokra, s azok szerzőire, tartalmára vonatkozó információkat közöl. Jelentős kutatási eredmény, hogy a füzetek korábban saját szerzeményű vagy forrás nélkülinek hitt énekei esetében a vizsgálat által sikerült bebizonyítani a kézirat szövegeinek nyomtatott könyvekben lévő forrásait. A forrást a szövegegyezés szerint osztottam több csoportra. A fejezet kitér a szövegek szimbolikájára, és néhány saját dallamú ének kottáját is közli.

A hetedik fejezet két kántor életét és tevékenységét mutatja be, akik a kutatómunkát számos információval segítették, emellett temetési énektáraikat, kézírataikat is rendelkezésre bocsátották.

A nyolcadik fejezet a kutatás eredményeit összegzi, a kilencedik fejezet angol nyelvű összegzést ad a munkáról. A tizedik fejezet az adatközlők névsorát sorakoztatja fel. A tizenegyedik fejezet a szakirodalom-jegyzéket listázza. Ezt követi a melléklet, mely a dolgozat fejezeteihez kapcsolódó fényképeket, szövegeket és egyéb képeket tartalmazza.

Az utóbbi évtizedek változásai nyomot hagytak a társadalomban, a közösségekben, melynek tagjai között formálissá váltak az egykor törvényszerűnek vélt és elfogadott rítusok és cselekvéssorok. Az ezredforduló éveinek változási során az egykori normák már nem bírnak a korábbihoz hasonló mértékű jelentőséggel.

A temetkezési szokások változásának és alakulásának mindannyian szemtanúi vagyunk. Az ezredforduló idején tapasztalt gyors társadalmi átalakulásnak, az ember vilásképe megváltozásának köszönhetően egyes alkalmak gyökeresen megváltoztak, míg mások, megtartva a lényegi, ősi múltban gyökerező momentumokat, élnek tovább a jelenkorban is. A temetési szokássor múltbeli gyökerei a kutatott településeken még tetten érhetők. Az egyházi gyakorlat szigorúbb követése, vagy a 2020-as év korlátozásokkal teli időszaka sem tudta teljes mértékben eltörölni a megszokott rendet és cselekedeteket.

A temetkezés mindmáig meglévő, múltból örökölt és hagyományozódott rendje és cselekvéssorozatai a családi, a rokoni, a közösségi összetartás eredménye. A mai napig meghatározza annak erkölcsrendjét. A közösségi és rokoni kapcsolatok utóbbi évtizedekben tapasztalható lazulásával változtak ugyan a temetkezés egyes elemei is, azonban addig nem ér véget, amíg a közösség őrzi identitását, összetart, és míg mindez kötelezettséget jelent a közösség tagjaira nézve.

A dolgozat nagy részét képező énekdiktálás szokása, valamint a hozzá kapcsolódó szövegek és kéziratok a népi gyökerű kultúránk, a református vallásosság szerves része. A néha ősi magyar dallamokat rejtő énekeket és az azokat magukba foglaló kéziratokat nem lehet figyelmen kívül hagyni. Gyűjtésük a kárpátaljai néprajzkutatás fontos állomásaként tekinthető. Az ősi énekhagyomány és diktálási mód megismertetése új fejezetet nyitott a kutatásban.

A vizsgált területen eddig mindössze néhány néprajzi tanulmány és települést bemutató monográfiák szóltak a diktálás után való éneklésről, elsősorban a szokást emelve ki. Emellett egyes települések történetébe, szokásvilágának leírásába ágyazva olvashattunk eme éneklési módról. A kéziratokról még kevesebb információnk van, csupán rövid leírások adataira támaszkodhatunk. Összefoglaló munka nem született, ahogy a kéziratok nagy része is feltáratlan.

Munkám erre tesz kísérletet, az ugoccai kéziratok összegyűjtésére és közlésére és feldolgozására vállalkozott. A bemutatott füzetek és jegyzetek a népi írásbeliség kutatásának szempontjából is páratlan kéziratanyagot jelentenek, a népi írásbeliség gazdagságáról vallanak.

A ma még élő adatközlők, kántorok azok közé a templomi alkalmazottak közé tartoznak, akik még részesei voltak az énekek diktálásának, maguk is megtapasztalták, átérték, ezáltal hiteles forrásként szólhattak a szokásról és saját kézírataik keletkezéséről.

A kutatás ugyan nem terjedt ki Ugocsa határain kívülre, adataink azonban vannak arról, hogy a többi településen, hasonlóan az általam vizsgált falvakhoz, egészen a közelmúltig élt a diktálás után való éneklés szokása. Sőt, hasonló céllal és tartalommal készült kéziratok is szép számban találhatók. Így tehát bátran állíthatjuk, hogy az ugocsai kéziratok maradandó tárgyként őrzik a temetéseken való diktálás emlékét, és szerves részét képezik egy nagy egésznek, melynek összefüggéseit feltárni további céljaim közé tartozik. A kéziratok anyaga még feldolgozatlan. A kérdéssel foglalkozni nemcsak célszerű és szükséges, de időszerű is.

Nyilvántartási szám: DEENK/97/2023.PL
Tárgy: PhD Publikációs Lista

Jelölt: Gál Adél
Doktori Iskola: Történelmi és Néprajzi Doktori Iskola
MTMT azonosító: 10071933

A PhD értekezés alapjául szolgáló közlemények

Magyar nyelvű könyvrészletek (2)

1. **Gál, A.:** Szövegek sokfélesége a kéziratos füzetekben: Adalékok a salánki népi írásbeliség vizsgálatához.
In: *Értékek és kihívások II. : A Nyelvi és kulturális sokszínűség Kelet-Közép-Európában: érték és kihívások.* Szerk.: Gazdag Vilmos, Karmacs Zoltán, Tóth Enikő, Autdor-Shark, Ungvár, 29-40, 2016. ISBN: 9786177132508
2. **Gál, A.:** A lokális hagyomány és hiedelem szerepe a kisebbségi magyar közösségek kulturális identitásában: Salánk népi hiedelemvilága.
In: *Határhelyzetek V. : Sztereotípiák, választások és túlélési stratégiák kisebbségi léthelyzetekben.* Szerk.: Szoták Szilvia, Balassi Intézet Márton Áron Szakkollégium, Budapest, 154-172, 2013. ISBN: 9789638742346

Magyar nyelvű tudományos közlemények hazai folyóiratban (1)

3. **Gál, A.:** Az énekdiktálás hagyománya Salánkon.
Ethnica. 13 (3), 58-59, 2011. ISSN: 1419-8177.

Idegen nyelvű tudományos közlemények külföldi folyóiratban (2)

4. **Gál, A.:** Dictation as a feature of the Reformed funerals in Transcarpathia.
Narodna tvorčist' ta etnologija. 1, 58-63, 2022. ISSN: 2664-4282.
DOI: <https://doi.org/10.15407/nte2022.01.058>
5. **Gál, A.:** Texts of Funerals and Vigils: the Song-Dictation.
Limes. 7 (2), 137-141, 2020. ISSN: 2411-4081.

Magyar nyelvű konferencia közlemények (1)

6. **Gál, A.:** Halottas alkalmakra írott könyv: a salánki diktálás énekekről.
In: *Hitélet és vallásos kultúra a Kárpát-medencében 11. : konferencia Pápan a Laczkó Dezső Múzeum, a Dunántúli Református Egyházkerület Tudományos Gyűjteményeivel és a Gróf Esterházy Károly Kastély- Tájmuzeummal közös szervezésben,* 2017. augusztus 21-24.
Szerk.: Pilipkó Erzsébet és Fogl Krisztián Sándor, Laczkó Dezső Múzeum, Veszprém, 558-574, 2021. ISBN: 9789639938274

Idegen nyelvű konferencia közlemények (1)

7. Gál, A.: The Role of the Dictation in Reformed Religiosity.

In: Suchasni tendencii rozvitku nauki j osviti v umovah evrointegracii : Ľ Vseukraïns'ka multidisciplinarna naukovopraktichna Ľnternet-konferencija, 5 kvitnja 2021, Ukraïna, Sumi: Zbirnik materialiv / Yanina, Yarochnenko, Jarochnenko Ja. V, Kijev, 126-130, 2021. ISBN: 9786177826193

További közlemények

Magyar nyelvű tudományos közlemények hazai folyóiratban (4)

8. Gál, A.: A néprajzi ismeretek átadásának lehetőségei a magyar mint idegen nyelvi órákon.

Hungarológiai Évkönyv. 1-2, 90-107, 2021. ISSN: 1585-9673.

9. Gál, A.: Múzeumpedagógia a magyarul tanuló ukrán nyelvű iskolások számára.

Tájházi Hírlevél. 19 (2), 15-24, 2021. ISSN: 1785-4873.

10. Gál, A.: Barta Róza, salánki népi verselő.

Népr. Látóhatár. 21 (1), 107-126, 2012. ISSN: 1215-8097.

11. Gál, A.: A II. világháború emlékei Jana Ferenc Kéziratos füzetében.

Ethnica. 13 (1), 10-13, 2011. ISSN: 1419-8177.

Magyar nyelvű tudományos közlemények külföldi folyóiratban (7)

12. Gál, A.: A múzeumpedagógia a magyar mint idegen nyelv oktatásának szolgálatában.

Közoktatás (Kárpátalja) 25 (1-2), 34-39, 2021.

13. Gál, A.: Az "égből érkező szent levelek" a népi kéziratokban.

Limes. 7 (1), 149-156, 2020. ISSN: 2411-4081.

14. Gál, A.: Az égből érkező szent levelek: Adalékok a salánki népi írásbeliség vizsgálatához.

Közoktatás (Kárpátalja) 20 (1), 27-29, 2016.

15. Gál, A.: Archaikus imádságok a szakrális népi kéziratos füzetekben.

Acta Acad. Beregsasien. 2015 (1), 87-100, 2015. ISSN: 2310-1954.

16. Gál, A.: Salánki kéziratos imádságos füzetek elemzése: Sarkadi Etelka kéziratai.

Acta Acad. Beregsasien. 2, 179-188, 2015. ISSN: 2310-1954.

17. Gál, A.: Salánki archaikus imádságok.

Közoktatás (Kárpátalja) 19 (3-4), 31-32, 2014.

18. Gál, A.: A katonaszolgálat emlékei a kéziratos füzetekben.

Acta Acad. Beregsasien. 12 (2), 162-173, 2013. ISSN: 2310-1954.

Magyar nyelvű konferencia közlemények (4)

19. **Gál, A.:** Az "égből érkező szent levelek": Adalékok a salánki népi írásbeliség vizsgálatához.
In: A hit szolgái : Az Ortutay Elemér III., IV. és V. Keresztéyn Tudományos Diákköri Konferencia tanulmányainak gyűjteménye. Szerk.: Marosi István, "RIK-U" Kft., Beregszász, 157-164, 2019. ISBN: 9786177692293
20. **Gál, A.:** A vallási kölcsönhatások nyomai a népi kéziratos füzetekben.
In: Multikulturalizmus és diverzitás a 21. században : Absztraktkötet. Szerk.: Nagy-Kolozsvári Enikő, Kovács Szilvia, "RIK-U" Kft., Ungvár, 100-105, 2018. ISBN: 978_6177692095
21. **Gál, A.:** Kéziratos imádságos füzetek Salánkról.
In: Vallásos kultúra és életmód a Kárpát-medencében 10. : konferencia Veszprémben a Laczkó Dezső Múzeum és a Veszprémi Hittudományi Főiskola közös szervezésében, 2014. május 20-23. Szerk.: Pilipkó Erzsébet, Fogl Krisztián Sándor, Laczkó Dezső Múzeum, Veszprém, 882-908, 2017. ISBN: 9789639938229
22. **Gál, A.:** Imádságos füzetek és szakrális kommunikáció egy hagyományos közösségben.
In: Tavasz Szél 2014. Szerk.: Csiszár Imre, Kőmíves Péter Miklós, Doktoranduszok Országos Szövetsége, Debrecen, 112-124, 2014. ISBN: 9789638956071

Idegen nyelvű konferencia közlemények (1)

23. **Gál, A.:** Pro nadiktuvan" pisen" ta ĩ teksti u seli Shalanki.
In: Strategichni prioriteti v nauci : XL Mizhnarodna naukovopraktichna internet-konferencija / Orgkomitet internet-konferencii, el-conf., Vinnicja, 5-9, 2020.

Magyar nyelvű absztrakt kiadványok (1)

24. **Gál, A.:** Szövegek sokfélesége a kéziratos füzetekben. Adalékok a salánki népi írásbeliség vizsgálatához.
In: Nyelvi és kulturális sokszínűség Kelet-Közép-Európában: érték és kihívások. Szerk.: Gazdag Vilmos, II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Beregszász, 21, 2015.

A DEENK a Jelölt által az iDEa Tudóstérbe feltöltött adatok bibliográfiai és tudománymetria ellenőrzését a tudományos adatbázisok és a Journal Citation Reports Impact Factor lista alapján elvégezte.

Debrecen, 2023.04.04.

